

Songs for soprano

Wie was Anna Agnes Witsen? Het is een vraag die me al 30 jaar bezighoudt. In deze serie ga ik op zoek naar het leven van deze vrouw die in de nacht van 5 maart 1889 een wak inliep van de vijver waar ik zelf, een eeuw later, als kind zo vrolijk speelde.

Landgoed Ewijkshoeve in Lage Vuursche was in de late negentiende eeuw het buitenverblijf van de vooraanstaande patriciërsfamilie Witsen. Hun zoon Willem Witsen was een Nederlandse schilder, etsen en fotograaf verbonden aan de

beweging van het Amsterdamse impressionisme. Ewijkshoeve werd in die tijd dankzij zijn gastvrijheid een verzamelplaats voor schrijvers, muzikanten en schilders en vormde het decor voor de beginjaren van de vernieuwende Tachtigers-beweging die onder andere het principe van l'art pour l'art uitriep.

Toen ik zelf in de jaren '80 van de twintigste eeuw op hetzelfde landgoed opgroeide, hoorde ik voor het eerst over Anna en het drama van een eeuw eerder. Ik raakte gefascineerd door deze vrouw. Hoe kon het zijn dat iemand zo ongelukkig was op de plaats waar ikzelf zoveel mooie tijden beleefde? Ik wilde op zoek naar Anna. Wie was zij? Wat dreef haar? Wat was haar rol en hoe valt dat te bezien in de tijd waarin ze leefde in relatie tot het heden?

Dankzij het boek 'Ewijkshoeve, tuin van tachtig' (1988) van Rein van der Wiel en andere bronnen op internet beschik ik over aardig wat gegevens met betrekking tot het leven van Anna, de omstandigheden die tot haar dood hebben geleid en de reacties die dat teweeg heeft gebracht in de kunst en literatuur van die tijd.

Zo schreef Herman Gorter in 1889 het magnifieke gedicht 'In den zwarten nacht is een mensch aangetreden' naar aanleiding van de dood van Anna. Frederik van Eeden schreef op 6 april van dat jaar in zijn dagboek over dezelfde droeve gebeurtenis. In mei componeerde Julius Röntgen een lied op het gedicht 'Abschied' dat aan een 'in memoriam Anna Witsen' doet denken. Jan Toorop tekende in 1890 zijn Tuin der Weeën dat met Anna's dood in verband wordt gebracht en een paar jaar later, in 1899, schreef Frans Coenen 'Vervreemd', over een vrouw die een zeer sterke gelijkenis vertoont met het verhaal van Anna Witsen.

Anna was depressief, ze leed aan een onbeantwoorde liefde en ze geloofde dat ze had gefaald door alleen te blijven. Immers, het voornaamste doel in het leven van de eind 19e-eeuwse vrouw was de voortplanting. De verheerlijking van het moederschap werd destijds steeds groter en als het hoogst bereikbare ideaal voor een vrouw gezien.

Ook op andere vlakken vond Anna dat ze tekort schoot. Ze had het gevoel dat haar aanwezigheid haar eigen broer stoorde en dat haar vader haar niet zag staan. Ze was belast met hevige angsten en het leven kwelde haar ontegenzeggelijk. Nog belangrijker was dat ze als sopraanzangeres weinig erkenning ontving. Haar vader stimuleerde aanvankelijk haar muziekkunst, maar verbood haar vervolgens het vak op professionele basis uit te voeren. Toch was dat het allerliefste dat zij deed.

De eind 19e-eeuwse dogmatische ideeën over de positie van de vrouw en over hoe zij aan die rol invulling moest geven betekende voor een vrouw van Anna's stand dat zij geen professionele sopraanzangeres behoorde te worden. En hoewel de Tachtigers zich met hand en tand verzetten tegen het ouderwetse, burgerlijke gedachtengoed, was er niemand die voor Anna op de bres sprong. Zij werd geacht binnenshuis haar taken te vervullen en bescheidenheid, passiviteit en terughoudendheid te tonen.

Het moet Anna een opluchting hebben geleverd zich uit deze realiteit te kunnen onttrekken toen zij in de vroege ochtend van 5 maart 1889 een wak in de vijver voor Ewijkshoeve instapte.

De geschiedenis van deze plek heeft me altijd gefascineerd. De plek waar ikzelf mijn hele jeugd heb gewoond heeft me in belangrijke mate gevormd. Het is daarom dat mijn fotografie is afgeleid van de kunstwerken van de late negentiende eeuw, gemaakt op of geïnspireerd door Ewijkshoeve. Werken van kunstenaars als Willem Witsen zelf, Willem Bastiaan Tholen of Piet Meiners die er hun atelier hadden. Of door hun artistieke tijdgenoten die deze plaats regelmatig bezochten, zoals Jan Veth, Breitner of Mauve. De atmosfeer in hun werken kenmerkt zich door melancholische, sobere en vaak donkere scènes. Impressionisme en naturalisme spelen een belangrijke rol.

In dit foto-essay fantaseer ik over het leven van Anna op de plek die ik door-en-door ken, maar in een tijd die mij vreemd is. Het zijn mijn eigen herinneringen die ik vermeng met verbeeldingen van het leven van toen. Droombeelden, feiten en hersenspinsels vormen samen mijn voorstelling van het leven van deze vrouw. Hoe was het om in die tijd te leven? Hoe zou het mij zijn vergaan als ik in een andere tijd geboren zou zijn en mijn passie niet had kunnen uitoefenen omdat ik vrouw ben? Zou Anna wel gelukkig zijn geweest als ze -net

als ik- een eeuw later was geboren? Het zijn die vragen die ik me stelde tijdens het maken van dit project.

Is nu dan alles beter? Veel wel, maar veel ook nog niet. Onlangs werd bekend dat de kansen voor Nederlandse vrouwen op economisch en politiek gebied in 2019 zijn verslechterd. Mede daardoor is Nederland van de 27e naar de 38e plek gezakt op de Global Gender Gap Index van het World Economic Forum (WEF), achter landen als Rwanda en de Filipijnen. In totaal worden 153 landen vergeleken op het gebied van (o.a.) economische participatie, politieke invloed en toegang tot onderwijs.

Door het verhaal van Anna te vertellen hoop ik de aandacht te vestigen op de thematiek van genderongelijkheid die door de eeuwen heen wel verandert, maar tot op heden nog niet verdwijnt. Immers, gelijke rechten en kansen voor iedereen zijn onontbeerlijk voor ontwikkeling, welvaart en vrede.

Jitske Schols, 2019